

sti. Gården ble ryddet i eldre jernalder, så her kan vi regne med at det har vært drevet jordbruk siden Kristi fødsel. Den ble ikke lagt øde under svartedauen, og veien var utvilsomt viktig for at gårdsdrifta kunne opprettholdes. Det var her den gamle veien kom fra Oslofjorden og førte videre mot Skedsmo og inn over Romerike. Deler av veien kan fremdeles påvises.

Det må også nevnes at Nesgute var et viktig veiknutepunkt. Nordover førte en vei til Dal, der Nittedal kirke ligger i dag, stedet der de første nittedølene slo seg ned for nærmere 3000 år siden. Bronsealdergravene nordøst for kirken bærer vitnemål om det. Veien videre gikk på østsida av dalen mot Hadeland og Opplandene.

Det omtalte vadestedet kan ha vært et viktig overfartssted i en tusenårsperiode helt fram til brua ved Nitsund kom på plass i 1785. Vi tenker oss tilbake til 1022 da Olav Haraldsson med en hærstyrke besøkte Romerike. Han ville kristne Raumerne, (Romerikingene), men han ville også gi dem en lærepenge, for han mente "veitslene", underhold til kongen og hans menn var for dårlig.

Snorre forteller at bøndene hadde en stor styrke, og det ble kamp på Hellerudsletta ved Nitelva. Raumerne vek unna for kongens krigsvante menn, og de ble "banket til bedring". Olavs ferd gikk videre mot øst, over Romerike mot Solørbygdene. Han måtte da

passere Nitelva med sitt mannskap, og vadestedet var det beste sted å komme over. Senere fulgte også pilegrimer den samme veien, og at de kunne vasse over og bli våte på beina, var ingen vanskelig hindring på pilegrimsvandringen. Så lenge vadestedet var i bruk trengtes det vedlikehold, og nye steiner og materiale måtte legges til rette for at også hjulgående kjøretøy kunne komme over.

Flom, isgang og ikke minst tømmerfløting i elva fra 1600-tallet kunne skape store problemer. Etter at vadestedet mistet sin betydning og nesten ble glemt, har forfallet bare gått en vei. Mye av steinmaterialet har forflyttet seg nedstrøms nærmere 200 meter, men likevel er det enda mulig å få et inntrykk, hvordan det kan ha sett ut i tidligere tider.

Det finnes en historie fra 1852 da det enda kunne være mulig å komme over elva ved vadestedet. "De hadde stevne-møte ved vadestedet". Grethe Larsdatter, oppvokst på Aaraas gård, og Hans Petter Christophersen fra gården Fletstein på Skedsmosiden møttes der, og 11. august 1853 ble de viet i den gamle middelalderkirken i Nittedal. De fikk 6 barn, og en av dem var August Ludvik Pettersen. - 10. august 2014 ble det holdt et slektstevne for hans etterkommere, og 180 deltakere var samlet på Aaraas gård i Nittedal. Vadestedet fikk selvfølgelig litt oppmerksomhet på dette stevnet.

Kanskje er det noen som vet mer om vadesteder over elver og bekkeløp på Romerike. Det ville være fint å få dem registrert før de går helt i glemmeboken.

Olav Haraldsson møter førkristen tid ved Skedsmo kirke

av Svein Stidahl og Frank E. Solli

Olavsbautaen ved Skedsmo kirke.

I året 1022 banket som kjent Kong Olav Haraldsson raumerne til bedring i slaget ved Nitsund og de måtte ta imot kristendommen. Bautaen som markerer dette står foran Skedsmo kirke, som ble bygget i 1180. Minnesteinen flankeres nå av to interessante steiner fra førkristen tid.

I denne artikkelen finner du informasjon om hva forskerne nå vet om slike steiner og dette er stoff som ikke har vært gjort kjent i Skedsmo tidligere.

Alle foto: Svein Stidahl.

Som nærmeste nabo til Skedsmo kirke, står Romerike Historielags hus. Og som kirka, står huset på solid historisk grunn.

Her ble det antakelig bygget ei trekirke for ca. tusen år siden. I 1180 ble denne erstattet av ei steinkirke. Før kristninga kan vi gå ut ifra at det sto et hov på Skedsmovollen der hvor kirka står i dag

eller i nærheten.

At Skedsmovollen har vært et betydelig sentrum/samlingssted vitner navn og mange fornminnefunn om. I området er det registrert om lag 40 gravhauger. De fleste gjenstandene fra gravhaugene er angitt å stamme fra vikingtid, altså ca. år 1000, mens en del gjenstander fra området ellers er fra eldre jernalder. Det har

Fallosstein ved Skedsmo kirke

nylig vært nye utgravninger ved kirka som har avdekket 45 stolpehull, 14 kokegroper, 1 grav, 9 øvrige bosetninger, 1 steinkonstruksjon, 10 mulige fundamentsteiner, 1 (2) grøft.

I tillegg er en fallosstein og en slipestein som i dag flankerer Olavsbautaen som står vest for kirka nå identifisert. Identifiseringen er gjort ved prof. Dagfinn Skre og Universitet i Oslo etter henvendelse fra Svein Stidahl (Skedsmo historielag). De har også gitt henvisninger om hvor man finner nærmere beskrivelse av slike steiner.

Fallossteiner kalles ofte «hellige hvite steiner» og er hugget i hvit kvartsitt, marmor eller en annen lys bergart. De få som er datert er fra ca. 400-600 e.Kr. Fallosformen gjør det nærliggende å tenke på fruktbarhetskultus, og i før-

kristen tid var det en nær kobling mellom fruktbarhetskult og døds-kult. I eddadiktet Gudrunkvída heter det: Eg vil alle eidar sverja ved heilage steinen, den skire kvite..

Koblingen mellom fruktbarhet og død og eddadiktet som forteller om edsavleggelse, viser litt av den komplekse forestillingsverdenen som ligger bak fallossteinene

Den andre steinen er også en historisk «godbit». Da den ble funnet trodde man rissene i den var runer, men det var det ikke. Derimot viste det seg at det var en slipestein.

Dette er en fornminnetype som kjennes fra flere steder i Skandinavia. I Sverige kalles de «svärdsliplingsstenar» og sporene for «sliprännor». På Gotland er det registrert flere hundre.

Det er også gjort funn av slike i Skåne og Halland. Og i Tavastland i Finland, Luxemburg og i Fransk Guyana. På fransk kalles steinene for «polissoirs», slipesteder. Iflg. Dagfinn Skre er steinen ikke brukt til sverdslipning, men til slipning av en spiss, eller til å forme eller pusse til en gjenstand.

Jonas Nordby v/ UIO opplyser at det ble innrapportert en stein i 2006 som ble funnet i en grøft 500 m. fra Asker kirke som ligner «vår» slipestein. Rapportøren var prof. Einar Lundeby som ønsket å bruke den som gravstein på sin kones grav. Einar Lundeby døde for et par år siden og steinen ligger nå som gravstein på deres felles grav på Asker kirkegård.

Steinene våre er som overnevnte også funnet ved en kirke. Skedsmo kirke. Det var daværende kirketjener Kjell Asak som fant disse ved en grav ca. ti meter øst for kirka omkring 1970. Disse fant han så spesielle at han bygde en kas-

Slipestein ved Skedsmo kirke

se og oppbevarte dem til kirkejubileet i 1980, hvor de ble plassert ved siden av Olavsbautaen.

Disse steinene kan ha hatt en sentral plass på Skedsmovollen i førkristen tid eller de kan også komme fra Asak, som også har en noen og tusen års bosetningshistorie.

Da oberst Brockdorf bygde et privat gravkapell i Skedsmo kirke i 1660 årene brukte han store mengder stein fra ruinene etter Gudleif Asak kirka. Var steinene med på lasset?

Karl XII i Hakadal

Etter at Karl XII vintert 1716 hadde rykket over grensen og erobret det meste av Østfold, Akershus og Christiania (unntatt Akershus festning) hadde felttoget problemer med å komme videre. Den norske hær lå i feltbefestninger på Lieråsen (Gjellebekk skanse) og var helt ugjennomtrengelige for

svensken.

26. mars i 1716 sendte Karl XII en stor svensk avdeling på 500 - 600 dragoner, ledet av oberst Axel Löwen, gjennom Hakadal.

De skulle gå via Hakadal og Hadeland til Ringerike og falle Gjellebekk skanse i ryggen. På veien nordover hadde svenskene hovedkvarter